

OBSERVATIE

CONTACTORGAAN

LANDSCHAPSVERENIGING "DE KRINGLOOP"

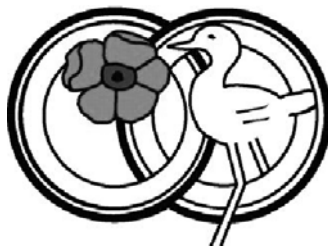
JAARGANG 39

2012 NR 1

OBSERVATIE

tweemaandelijks contactorgaan van

Jaargang 39 (2012) nr. 1

In dit nummer:

- Bomen over Bomen
door John Hannen 2
- Lezing "Wonen en werken op Kasteel Montfort
in de vroege 15^e eeuw" door Fedor Coenen
door het bestuur 7
- Aankondiging Jaarvergadering op 24 februari
door het bestuur 8
- Lezing "Over de Maas en klimaatverandering"
door mevrouw Hetty Meertens 9
- Terugblik Varia-avond
door Leo Koster 13
- Afsluiting noordkant Vloedgraaf
door Tom Storcken 17
- In het zonnetje
door het bestuur 20
- Het Carboon
door Marianne Vos 21
- December 2010. Winterstilte
door Marianne Vos 23

BOMEN OVER BOMEN

door John Hannen

Inleiding

Hoewel ze in ons huidige landschap niet zijn weg te denken wordt er vaak achteloos langs deze beeldbepalende elementen van ons landschap voorbij gelopen. Bomen bepalen voor een groot deel het beeld in een landschap en vertolken vaak een afscheidende functie zoals muren in een gebouw. Een boom kan zorgen voor een complete levensgemeenschap die bestaat uit insecten, zoodieren, vogels, mossen, schimmels, kostmossen en vele andere organismen. Desondanks krijgen ze, behalve dan van een Nederlandse prinses die met hun praat, vaak te weinig aandacht. Vandaar dat ik in deze reeks een aantal leuke en interessante wetenswaardigheden over deze "reuzen" wat meer onder de aandacht wil brengen.

Ontstaan

*Een moeras uit het Midden- Devoon
met enkele Gilboa-bomen*

De boom is eigenlijk door evolutie ontstaan uit algen. Deze algen kwamen op een zeker moment uit de zee waardoor uit vele kruisingen uiteindelijk de grassoorten ontstonden. Uit deze grassoorten ontstonden door verdere kruisingen, zo'n 400 miljoen jaar geleden een plant die we de "eerste boom" zouden kunnen noemen: Deze was de Psilophyton (naakte plant). Dit was, met 70-90 cm. nog maar een klein boompje. Het verschil met de grassen vormden de vertakkingen die aan deze

nieuwe plant waren te vinden. Deze planten hadden een zeer eenvoudige structuur, de meeste vormen zelfs zonder bladeren en wortels, ze

werkten wel al met een dalende en stijgende sapstroom. Hierdoor en door hun hoogte waren ze beter in staat zonlicht op te vangen en waren zodoende concurrentiekrachtiger dan de omringende planten waar ze uit zijn ontstaan. Door de grotere hoogten die deze plant bereikte zijn op zeker moment de hout-

Psylophyta, huidige vorm van de Psilophyten

achtige weefsels ontstaan daar ze hierdoor grotere krachten op kunnen vangen. Uit verdergaande evolutie ontstond in een volgende fase de Gilboa-boom die tot 12 mtr. hoog kon worden. Deze boom plantte zich toen nog voort met sporen. Dit duurde tot in het Carboon, 300 miljoen jaar geleden, de Cordaites die konden zich met zaden verspreiden. Tijdens het hier op volgende tijdperk, het Perm, begint de seizoensritmiek zich te manifesteren en ontstaat er een soort groeiritmiek bij de planten waarbij ze zorgen dat ze op het meest geschikte moment bloeien en vruchten maken. Deze vruchten zijn dan nog naaktzadig daar door het milde klimaat het niet noodzakelijk is dat er een omhulsel gemaakt hoeft te worden ter bescherming van het zaad. Dit waren de voorlopers van onze huidige naaldbomen. Veel later, op het moment dat de eerste hoger ontwikkelde zoogdieren ten tonele komen, ontstaan nieuwe boomtypes; de bedektzadigen. Hierin zitten de zaden in een gesloten ruimt en worden omsloten door vaak een harde beschermingslaag. Ook de voortplantingsorganen ontwikkelen zich door in kleurrijke en goed zichtbare bloeiwijzen. Dit evolutiestadium werd zo'n 60 miljoen jaar geleden bereikt (het Eoceen) en hier ontstonden dan ook de loofbomen waarvan heden ten dage nog vele voorkomen.

Beschrijving boom

In juridische taal wordt een boom omschreven als volgt: Een boom is een overblijvend houtig gewas met een dwarsdoorsnede van de stam

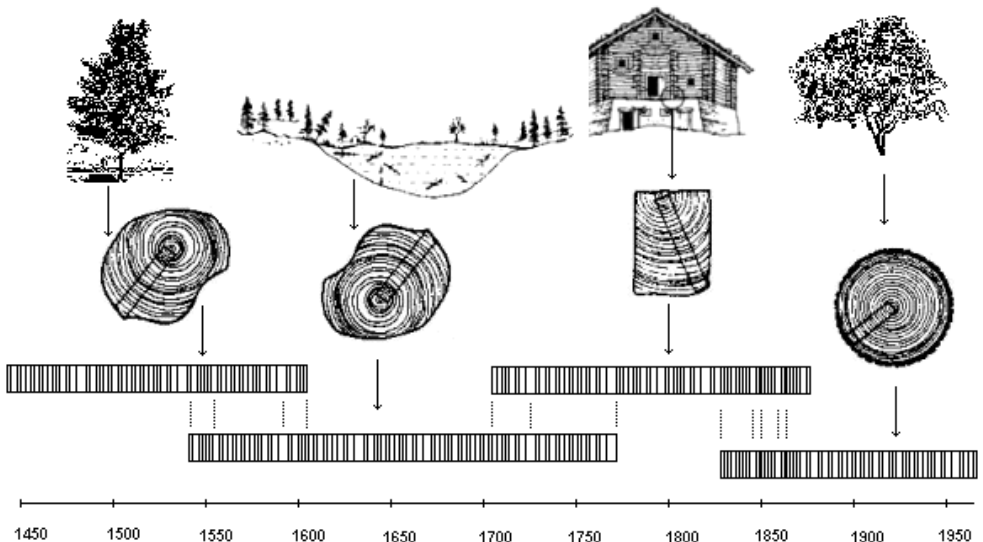

van minimaal 10 cm op een hoogte van 1,30 m boven het maaiveld. In het geval van meerstammigheid geldt de dwarsdoorsnede van de dikste stam. Echter in de wilde natuur is niet alles eenvoudig in een paar termen te vangen. Zo groeien in het noorden van Schotland en Scandinavië de Dwerg-poolberken, *Betula nana*, die de hoogte van 1.30 mtr. vaak niet eens halen. Ook de definitie van houtig gewas gaat niet altijd op: Denk hierbij aan de bananenboom, waarvan de dikke centrale stam bestaat uit bladstelen die door zijn vezels toch voor voldoende sterkte zorgt. Zijn stijfheid wordt, zoals in de steel van de bloemkool veroorzaakt door waterdruk in de stam. Vanuit botanisch oogpunt is de banaan dus eigenlijk een reusachtig kruid.

Groei

In een boom kunnen eigenlijk twee verschillende groeiprocessen worden onderscheiden; de diktegroei en de lengtegroei.

Diktegroei: In ons klimaat wordt in het voorjaar het voorjaarshout gevormd en later tot oktober het zomerhout waarvan de cellen donkerder en kleiner zijn. In het jaar hierna in het voorjaar weer het lichtere voorjaarshout en hierna weer de donkerder cellen waardoor de jaarringen worden veroorzaakt. Uit deze jaarringen zijn vele gegevens over de omstandigheden uit het verleden te halen: Bomen met een voor

hun gunstig seizoen maken veel hout, maken een dikkere jaarring, dan in ongunstig seizoen. Zo ontstaat een bepaalde ritmiek die steeds is te herkennen waardoor ze de vondsten van oude scheepswrakken, of bouwhout van oude nederzettingen naast elkaar te leggen en te vergelijken steeds verder terug kunnen in de geschiedenis waardoor het klimaat van vele jaren terug op verscheidene plaatsen in de wereld kunnen worden gereconstrueerd, zie onderstaande tekening (lees meer op stichtingring.nl).

In bomen kunnen vele processen gelijktijdig werkzaam zijn waardoor het water wel tot de ongelooflijke hoogte van 100 meter gebracht kan worden; door de werking van de heel kleine buisjes in de cellen. Dit proces heet osmose, hierdoor kan het water via de wortelharen aan de bodem worden onttrokken. Ook in de bladeren vinden ingewikkelde processen van fotosynthese en verbranding plaats.

Lengtegroei: Vindt alleen plaats aan het uiteinde van de twijgen; het fabeltje dat een inkerving in de schors (van een pas ontloken liefde) na vele jaren hoger zit wil ik hiermee de wereld uit helpen. Bij vele bomen worden aan het eind van het seizoen eindknoppen gevormd welke al of niet zijn omgeven door zijknoppen. Bij Eucalyptus blijft deze knopvorming achterwege en groeit de boom gewoon het hele jaar door. De Cipressen stoppen 's winters gewoon met groei zonder een knop te vormen. Dennen en sparren maken grote knoppen waaruit zich snel de tak voor het hele seizoen ontwikkelt. De rest van de tijd wordt gebruikt voor het maken van een nieuwe knop waarbij ze veel zon en weinig water nodig hebben (luie bomen). Larixen, ceder en tsuga hebben dezelfde soort knop maar groeien wel de hele zomer door. Er groeien ook vele bomen met een afwijkend groeigedrag: De eik, esdoorn en beuk kunnen wel 20-30 cm per week groeien waarna de groei ineens stopt om na juli weer een explosie te laten zien. Er zijn in groei drie categorieën te onderscheiden; snel-, normaal- en langzaam-groeiende soorten. De snel

Pinus aristata

groeïende soorten, als berk, populier en els groeien het snelst wanneer ze 5-10 jaar oud zijn. De normaalgroeiende soorten, als den, es, esdoorn en eik, groeien het snelst vanaf 20 jaar. Tot slot de langzaamgroeiende soorten, als spar, zilverspar, beuk en sequoia, groeien het snelst vanaf 40 jaar. Echter deze laatste soort blijft dan wel doorgroeien en worden tenslotte ook de hoogste bomen waarbij een mammoetboom een hoogte kan bereiken van meer dan 100 meter bij een diameter van 8-9 meter. Er doen verhalen de ronde dat er kustsequoia's zijn gevonden van meer dan 150 meter hoogte welke twijfelachtig is, watertransport naar bladeren op deze hoogte erg problematisch, en is ook nooit aangetoond. In Australië is een *Eucalyptus amygdalina* gevonden van 140 meter hoog. Hier staan meer recordbomen: er staan Apenbroodbomen (Boabab), wil ik later nog eens *Pinus aristata* behandelen, die een stamomtrek hebben van 23 meter. Deze bomen worden dan wel op een leeftijd geschat van zo'n 6000 jaar of meer. Door het probleem met het watertransport is de lengtegroei van een boom eindig echter de diktegroei blijft alsmaar doorgaan; elk jaar komt er een ring bij. Zodoende bepaald uiteindelijk de leeftijd van een boom de omvang van de stam. De stam van een kortlevende boom wordt uiteraard minder dik dan die van een langlevende boom. Kortlevende soorten hebben over het algemeen veel licht nodig hebben zoals wilgen, populieren, lijsterbessen en berken die maximaal tussen de 150 en 200 jaar oud kunnen worden. Dit in tegen-stelling tot een Gewone esdoorn die tot 600 jaar oud kan worden of een Zomerlinde zelfs 700 jaar. De kampioen is niet zoals vaak wordt beweerd de Mammoetboom (3.275 jr.) maar de Patriarkboom, *Pinus aristata*, met een leeftijd van 4.600 jaar. Vooraleer naar de soorten te gaan zal ik in het volgende artikel eerst nog op enkele algemene zaken als de boom in cultuurhistorisch perspectief, als leverancier van gebruiksvoorwerpen en andere zaken in gaan.

WONEN EN WERKEN OP KASTEEL MONTFORT IN DE VROEGE VIJFTIENDE EEUW

Op **vrijdag 27 januari** houdt de heer Fedor Coenen een lezing over wonen en werken op kasteel Montfort. **De lezing wordt gehouden in de centrale ruimte van Basischool Triangel, Linnerhof 36 te Linne. De lezing begint om 20.00 uur.** Het belooft een boeiende avond te worden zorg dat u deze lezing met een bijzonder thema niet mist. Ook niet leden zijn op deze avond van harte welkom.

Het bestuur

Korte impressie van de lezing door Fedor Coenen

Van kasteel Montfort resteren niet alleen een indrukwekkende muur-resten, maar ook veel nog nooit bestudeerde archiefstukken. Daaronder bevinden zich tien rentmeestersrekeningen uit de periode 1404-1420, met gedetailleerde informatie over de dagelijkse gang van zaken op het kasteel. Fedor Coenen reconstrueerde uit vele honderden puzzelstukjes uit deze rekeningen het complete personeelsbestand van kasteel, om te concluderen dat gemiddeld 32 personen in vaste dienst waren. Wie waren deze mensen, welke werkzaamheden deden ze, wat kregen ze hiervoor betaald, welke kleding droegen ze, waar woonden ze, wat maakten ze mee? Tijdens deze lezing gaat we 600 jaar terug in de tijd, om kennis te maken met het complete kasteelpersoneel anno 1412. Van drossaard-rentmeester Johan Schellart van Obbendorf tot zolderknecht Kuckerluuk.

JAARVERGADERING OP VRIJDAG 24 FEBRUARI

Op **vrijdagavond 24 februari** houdt Landschapsvereniging De Kringloop haar jaarvergadering. De vergadering vindt plaats in de centrale ruimte van **Basisschool Triangel, Linnerhof 36 te Linne**. In verband met de geprogrammeerde lezing op deze avond begint de jaarvergadering om **19.00 uur** en duurt tot 19.45 uur. De agenda voor de jaarvergadering is als volgt:

- 1. Opening en mededelingen** door de voorzitter, de heer J. Hermans.
- 2. Jaarverslag** door de secretaris, mevr. A. Homburg
- 3. Financieel verslag** door de penningmeester, de heer L. Baars
- 4. Verslag door de kascontrolecommissie** door mevr. E. Henrichs en de heer F. Dubois. Aansluitend volgt de verkiezing van een nieuw lid voor de kascontrolecommissie, omdat mevr. E. Henrichs statutair aftredend is.
- 5. Bestuur/herverkiezing**
Statutair aftredend zijn dit jaar de heren L. Baars en K. Welters. De heer L. Baars is voor een nieuwe bestuursperiode beschikbaar; de vergadering wordt voorgesteld hem te herbenoemen. De heer K. Welters heeft kenbaar gemaakt zijn bestuurszetel niet te willen verlengen. Wij respecteren zijn wens en bedanken hem alvast voor de vele jaren dat hij deel heeft willen uitmaken van ons bestuur. De heer J. van Pol is bereid gevonden om de bestuursvacature te willen opvullen; de vergadering wordt voorgesteld om hem te benoemen als nieuw bestuurslid.
- 6. Jaarprogramma 2012**
Er volgt een toelichting op het jaarprogramma met aansluitend een overzicht van het cursusaanbod voor 2012.
- 7. Rondvraag**
- 8. Sluiting jaarvergadering**
Na de jaarvergadering vindt om 20.00 uur de lezing plaats door mevr. Hetty Meertens over de Maas en de klimaatverandering. Zie artikel.

Het bestuur

Op **vrijdag 24 februari** na de jaarvergadering is mevr. Hetty Meertens bij ons te gast. Zij geeft deze avond een lezing over de invloed van het klimaat op de natuurgebieden langs de Maas. **Deze lezing vindt plaats in: Basisschool Triangel, Linnerhof 36 te Linne. Aanvang 20.00 uur.** In onderstaand artikel geeft zij alvast een voorproefje van wat deze avond aan bod komt. Het belooft een boeiende lezing te worden, reserveer deze datum in u agenda. Ook niet leden zijn van harte welkom.

KLIMAATVERANDERING EN NATUURONTWIKKELING LANGS DE MAAS EN HAAR ZIJBEKEN

door Hettie Meertens, ARK Natuurontwikkeling

Waterbeheer in de 21-ste eeuw

Stromende berging. Bergen bij de bron. Bergen van water. Meebewegen met water. Ruimte voor de rivier. Droge voeten, natte natuur. Het zijn krenten die de afgelopen tien jaar vaak voorbij kwamen. Allemaal proberen ze hetzelfde duidelijk te maken: het waterbeheer zoals zich dat in de afgelopen eeuw(en) heeft ontwikkeld, is toe aan een herziening: in plaats van water zo snel mogelijk via sloten, beken en rivieren af te voeren naar zee, moet het langer worden vastgehouden op plaatsen die van nature geknipt zijn daarvoor: brongebieden, beekdalen en rivierdalen. Van oorsprong boden deze plekken volop ruimte voor water. Daarin kwam verandering toen deze gebieden een landbouw- en/of bosbouwkundige functie kregen. Ontwateren werd het motto. De samenleving van de 21-ste eeuw is niet meer dezelfde als die van de 19-de en 20-ste eeuw. Er zijn nieuwe behoeften,

*Figuur 1
Klimaatverandering in Limburg*

nieuwe problemen, nieuwe uitdagingen en eigentijdse oplossingen. Bij de aanpak van wateroverlast en droogteschade als gevolg van klimaatverandering vervullen natuur- en landschapsontwikkeling langs de Maas en haar zijbeken tegenwoordig een sleutelrol. Ook in Limburg (*figuur 1*)

Klimaatverandering

De verwachting is dat we door opwarming van de aarde steeds vaker te maken krijgt met natte periodes waarin beken en rivieren veel water in korte tijd moeten verwerken (fig 2). Het omgekeerde lijkt ook vaker voor te komen: periodes van extreme droogte en lage waterstanden. We hebben er allemaal last van. Dorpen en steden langs beken en rivieren kampen met (dreigende) overstromingen. Landbouwgebieden, natuurgebieden en onze tuinen lijden onder de droogte.

De verandering van het klimaat wordt toegeschreven aan de toegenomen hoeveelheid broeikasgassen in de lucht (o.a. kooldioxide en methaan). Deze gassen zorgen ervoor dat de atmosfeer meer zonnewarmte vasthoudt. Omdat het een onmogelijke opgave is om op korte termijn de uitstoot van broeikasgassen sterk te reduceren en de klimaatverandering te stoppen, is het belangrijk dat we de weerbaarheid van stad en land tegen de klimaatverandering vergroten. Deze moeten beter tegen een stootje kunnen. Een flinke stoot water bijvoorbeeld. Maar hoe? Het antwoord op deze laatste vraag is simpel: door weer ruimte te geven aan het water.

Ruimte voor water en natuur

Ruimte geven aan water kan op verschillende manieren. Een methode die weinig ruimte kost, is het graven van een kuil: een regenwaterbuffer. Zo'n kunstmatige buffer kan overtollig regenwater tijdelijk opvangen. Dergelijke buffers duiken overal op, maar hebben weinig betekenis voor natuur en landschap. Een andere aanpak is de ontwikkeling van natuurlijke klimaatbuffers. Dit zijn grote natuurgebieden die in natte tijden veel water kunnen opnemen en daardoor wateroverlast elders beperken. In droge tijden staan ze water af aan hun omgeving en verminderen ze de droogteschade. Natuurlijke klimaatbuffers vragen veel ruimte, maar tegelijkertijd leveren ze heel veel op; waterberging, moerasnatuur

(*wetlands*), en uitgestrekte wandel- en fietsgebieden.

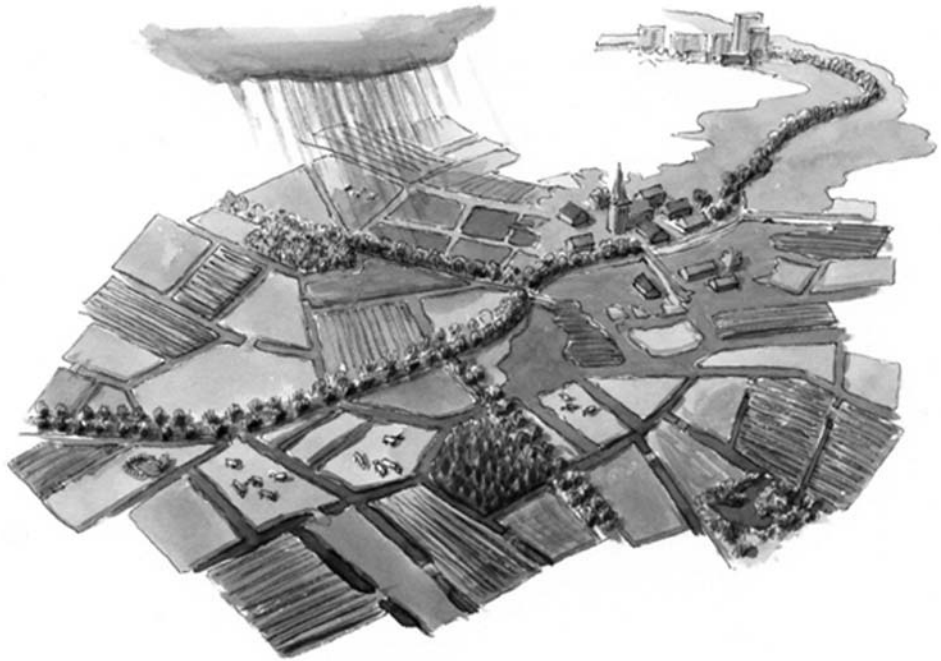
Stromende berging en bergen bij de bron

Bekende voorbeelden van grote, natuurlijke klimaatbuffers in Limburg zijn o.a. de Grensmaas, Beneden-Geuldal, Wormdal en Tungalroyse beek. Hier hebben of krijgen de kunstmatig ingesnoerde waterlopen opnieuw de vrijheid om de breedte in te gaan en te eroderen. Het waterbergend vermogen neemt daardoor toe en de afvoer vertraagt ('stromende berging'). Dat helpt om hoogwaterpieken benedenstrooms af te toppen. De natuur ontwikkelt zich in dergelijke beek- en rivierdalen op spectaculaire wijze.

Interessante mogelijkheden voor natuurlijke waterberging liggen ook in de brongebieden van beken en rivieren. Denk aan de uitgestrekte, maar veelal ontwaterde brongebieden in de Ardennen ('bergen van water'), maar ook aan brongebieden in het laagland. Het Kempen/Broek bij Weert is daar een goed voorbeeld van. Het gebied ligt in het stroomgebied van de Maas, in een laagte, waar regen- en grondwater zich verzamelt. Via zogenaamde doorstroommoerassen verplaatst dit water zich langzaam naar een beek in de buurt. In het verleden werden deze beken gekanaliseerd en in bovenstroomse richting doorgetrokken. Zo werden de moerassen "lek geprikt", geholpen door grote aantallen greppels en sloten (fig 3). De droog gemaakte gronden kwamen in gebruik voor landbouw en bosbouw. Inmiddels werken Nederlandse en Vlaamse natuurorganisaties met de waterbeheerders samen aan moerasherstel en waterberging ('bergen bij de bron'). Dat gebeurt door landbouwgrond in de laagste delen om te vormen tot natuur. De nieuwe natuurgebieden vormen schakels tussen de verspreid liggende moerasrestanten. Zo ontstaat een uitgestrekt natuurgebied, waar de natuurlijke waterhuishouding en waterberging kan worden hersteld (fig 4).

Klimaatmigranten

De klimaatgrens in Europa schuift dagelijks met ongeveer 11 meter op. Dat is 4 km per jaar. Planten en dieren proberen met de opschuivende klimaatgrens mee te bewegen. Dat voorkomt dat ze uitsterven. Helaas worden ze tijdens hun migratie vaak gehinderd door barrières zoals snelwegen, spoorlijnen, kanalen of "onherbergzame gebieden" zoals

Figuur 4

Natuurlijk moeraslandschap. Dit kan in natte tijden veel water bergen. Het beschermt het cultuurlandschap benedenstrooms tegen overstroming.

steden, industriegebieden of intensieve landbouwgebieden. Een opgave voor de komende jaren is om in Europa een netwerk van samenhangende natuurgebieden te ontwikkelen, zodat soorten flexibel kunnen reageren op de klimaatverandering (fig 5). Noord-zuid verbindingen zijn van groot belang. De Maas vormt een belangrijke corridor in dit groene Europese netwerk. Dankzij grootschalige natuurontwikkeling kan de rivier deze corridor functie weer naar behoren gaan vervullen. Veel soorten zullen hiervan profiteren (fig 6)

VARIA-AVOND 2011

door Leo Koster

Op vrijdag 18 november 2011 wordt voor de 4^e keer deze avond georganiseerd, in 2005 vond de eerste varia-avond van de Kringloop plaats. De varia-avonden zijn uitsluitend voor de leden van "De Kringloop". Acht personen willen ons informeren over diverse onderwerpen, het zal informatief, educatief, verbazingwekkend, gewoon luisteren en zien en volop genieten worden. Lei Hulbosch heeft de regie in handen. Onze voorzitter, de heer Jan Hermans, is per vliegtuig onderweg naar Linne, doch zal deze bijeenkomst niet bij kunnen wonen. De bijdrage van Tom Storcken "De Raaf en de Vos", is door ziekte van Tom uitgevallen, in de plaats daarvan zal John Hannen iets vertellen over de (her)inventarisatie van de Linnerweerd.

Dorette Clerx bijt de spits af. Terwijl "Let me tell you bout the birds and the bees", tot ons doordringt, toont Dorette ons mooie opnames van onder meer de gouden tor, parende aspergehaantjes, pyamawants, melkdropje (Phegea-vlinder), kleine ijsvogelvlinder, Jacobsvlinder, boomkikker, eekhoorn, beverrat, grutto en scholekster.

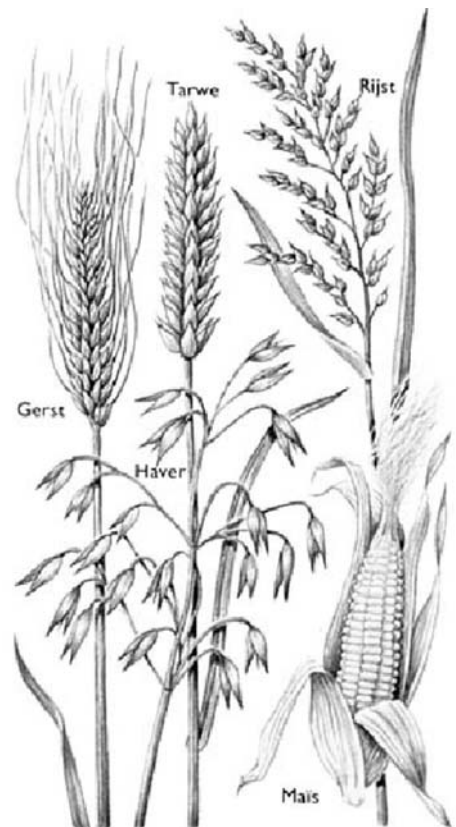
Marianne Vos vertelt een verhaal "Een jaar uit het leven van een boom". Deze boom heeft zij van november 2010 tot november 2011 nader bekeken en gefotografeerd in het kasteelpark Hattem. De boom heet door de vele stekels op de takken en jonge stam stekelboom, de wetenschappelijke naam is *Kalopanax septemlobus*. Deze boom werd hier 10 jaar geleden aangeplant, deze boom zal hier een hoogte bereiken van ongeveer 8 meter. Het 7 lobbige blad is erg breed, de bloemtrossen met kleine bloemen in witte schermen ontvangen veel insecten, de bessen zijn zwart, de bloemzaden verschrompelt van kleur, ze hebben een steenvrucht. Van dit hout wordt onder meer Japanse geta's (sandalen) gemaakt. Tijdens haar bezoeken mocht ze ook genieten van de solitair levende zwartrosse zandbij (*Andrena clarkella*). In Observatie nummer 3 van 2011 gaat Jan Hermans uitgebreid in op deze schitterende bijen, de prachtige, bijbehorende foto's zijn van Marianne Vos. Ze bedankt Pierre

Theunissen en John Hannen voor hun medewerking en goede tips. De derde in de rij is Nicky Hulsbosch, hij toont ons fraaie plaatjes over onder meer vogels onder het genot van fraaie muziek. Georde fuut in prachtkleed, notenkraker, zomertaling, waterspreeuw (nou ziet John Hannen deze aan water gebonden vogel ook eens), een paartje morinelplevieren, patrijzen, pestvogel, ijsvogel en grijze gors, hij is ook in het Spaanse Extremadura grenzend aan Portugal geweest, waar hij o.a. scharrelaar, drie vale gieren, blauwe rotslijster, Spaanse keizerarend, blauwe ekster voor de lens krijgt. Vanuit de Camargue, een groot moerasgebied in de Zuid-Franse Rhônedelta, fotografeert hij onder meer flamingo's, slangenarend, kuifkoekoek, hop en purperreiger met een gevangen paling. Verder toont hij ons een vos, hermelijn, de Iberische steenbok en de zuidelijke boomkikker.

Eddy Clerx is dan aan de beurt. Hij laat ons genieten van "macro anders". Hij geeft daarbij uitleg over macro-fotografie en de zogenaamde "stapel-truc". Met de laatste benaming bedoelen ze het op elkaar plakken van bijvoorbeeld 13 identieke opnames waardoor een scherpere en prachtige opname ontstaat. Deze behandeling is een zeer tijdrovende bezigheid. Geweldige, unieke en uiterst scherpe detail-opnames van bijen, wespen, vliegend hert, meeldauwlieveheerbeestje, fruitvliegje, walstropijlstaart en paaldansende insecten. Alle opnames zouden mijns inziens geschikt zijn voor een vooraanstaand wetenschappelijk tijdschrift.

Voor de pauze krijgt John Hannen nog even het woord. Het betreft de

oproep aan de leden om zich op te geven voor een (her)inventarisatie van de Linnerweerd. John laat daarbij het uit 1981 daterend boekje "De Linnerweerd, beeld van een Midden-Limburgs uiterwaarden-landschap", zien. Dit rapport is 30 jaar geleden geschreven, hoe staat de flora en fauna in de Linnerweerd anno 2012 ervoor? Vandaar die oproep.

Tot nu toe hebben 15 mensen zich opgegeven. "Dit aantal moet, gelet op de kennis van velen, aanzienlijk opgeschroefd kunnen worden", aldus John. "Proef de sfeer van de Linnerweerd".

De pauze wordt gehouden in een andere locatie omdat de voormalige locatie in gebruik is genomen als definitief leslokaal.

Herman Brueren, zonder witte muts, heeft een voordracht voorbereid: "Van graan tot meel/bloem". Op een tafeltje staat een zeef met een zak meel. Hij toont ons gerst, rogge en tarwe en stelt daarbij de vraag: "ben ik een bierbrouwer of bakker"? Gerst, de "g" staat voor grote, heeft lange kafnaalden, rogge heeft korte kafnaalden, tarwe heeft heel korte kafnaalden. Gerst bestaat al 7.000 jaar, van gerst kun je geen brood bakken, rogge bestaat al ongeveer 3.000 jaar, van roggemeel wordt roggebrood gemaakt, van roggebloem wordt ontbijtkoek gemaakt, roggebrood is zeer gezond, het is niet geschikt om brood van te maken, tarwe is een graansoort die al 10.000 jaar oud is, het is een heel belangrijke graansoort, levert gezonde voeding en is erg geschikt om brood van te maken. Herman toont ons een tarwekorrel met bovenin de baard, de meelkern, de zemel (vliesje) en het eiwit. Tarwemeel is een beetje bruin door de kiemen en de zemelen, maar als die verwijderd worden blijft er bloem over. Haver dient hoofdzakelijk voor veevoer, doch er wordt ook havermout van gemaakt. Uiteindelijk blijkt toch dat deze interessante lezing vertelt wordt niet door een bierbrouwer maar door een rasechte bakker oet Heel.

José Daniëls-Creemers heeft een onderwerp over bladrolkevers; berkebladrolkever, bladrolkever, eikenbladrolkever en de berken-sigarenmaker. Bij de eikenbladrolkever ligt in het rolletje (tonnetje) een eitje waaruit een rood/zwart kevertje kruipt. Dit kevertje maakt in beide zijranden van het blad loodrechte sneden tot de middennerf, de sapstroom stopt, het blaadje verwelkt en de kever vouwt het blad rollend

op. De berkenbladrolkever is een lengteroller. Deze kever maakt gebruik van berk, hazelaar, haagbeuk, zwarte els. Deze kever pakt altijd een jong groen blaadje en maakt met haar kaak een S-vormige snede. Door het blaadje te perforeren zorgt ze ervoor dat het blaadje sneller verwelkt. Mannetjes en vrouwtjes lijken op elkaar, doch het mannetje heeft dikke dijen. Ze begint bovenaan te rollen, waarbij ze het blad draait tot een kegelvorm. Aan haar snuit zitten 2 doorntjes en daarmee drukt ze de binnenkant naar binnen, dit herhaalt ze 4-9 keer. Aan de onderkant van de binnenrol worden eitjes afgezet, de binnenrol zet ze vast door te bijten. Als de larve volgroeid is bijt ze zich naar buiten, valt op de grond en graaft zich in.

Jac Storms is de laatste en heeft als onderwerp; "Van alles wat". Een fraaie PowerPoint presentatie met mooie muziek sluit deze varia-avond af. Uit een vogelboek komen groenling, goudvink, grote bonte specht, vink, sijs, putter, kneu, roodborst en ijsvogel tevoorschijn. "In nevelen gehuld" toont ons de ringmus, koolmees, koniks, het interieur van een kapel, een fraai landschap, bergstroompjes, molens en een rennend paard. Vanuit het eiland Nieuw-Guinea diverse vogels en onderwateropnames. Enveloppen worden geopend en fraaie beelden verblinden onze ogen, prachtige luchtopnamen, vlinders, kevers, bijen, spinnende spin. Rolgordijnen worden afgerold, fantastische afbeeldingen zoals van St. Ludwig worden zichtbaar. Op de laatste en die vindt Jac zelf de mooiste staat: "Bestuur Kringloop bedankt".

Een zeer gevarieerde varia-avond is weer ten einde, geen technische problemen, Lei heeft alles in goede banen geleid. Alle deelnemers brachten hun interessante onderwerpen ongedwongen en met heel veel enthousiasme. Schitterend gedaan, mijn complimenten. Alle deelnemers worden nogmaals bedankt met een warm applaus. Over deze avond zal nog wel vaker gesproken worden, het was weer een top-avond. En Tom.....beterschap.

AFSLUITING NOORDKANT VLOEDGRAAF FASE 1 EN FASE 2 IN NIEUWSTADT

door Tom Storcken

Op zaterdag 17 sept. 2011 verzamelen zich 18 personen om samen met de heer H. Van Buggenum, bioloog-ecoloog van het Waterschap, een flora en fauna orientatie wandeling te maken langs de noordkant van de Vloedgraaf te Nieuwstadt. Dit gebied is namelijk sinds een aantal maanden afgesloten voor wandelaars etc.

Een aantal inwoners van Nieuwstadt heeft op 15 augustus j.l. een onderhoud gehad met de heren van Buggenum en Jamin waarbij door de heer van Buggenum is voorgesteld om gezamenlijk met een aantal buurtbewoners deze wandeling te maken om zodoende een beeld van de huidige en toekomstige situatie te verkrijgen.

Na een welkomstwoord van de heer van Buggenum stelt hij voor om eerst de vragen te inventariseren zodat hij aan de hand hiervan, tijdens de wandeling, kan antwoorden.

De vragen zijn:

- Wat zit, vliegt, loopt, leeft hier langs de Vloedgraaf?
- Waarom moet de noordkant dicht?
- Hoe werkt de besluitvorming bij het Waterschap, wat ligt er aan ten grondslag?
- Hoe kun je recreatief medegebruik bevorderen?

Eerst vertelt de heer van Buggenum waar het Waterschap voor staat:

De slogan van het Waterschap is: Droge voeten - schoon water.

Er wordt o.a. onderzoek gedaan naar waterkwaliteit - onderzoek naar in water levende kleine diertjes (zegt iets over waterkwaliteit).

Is de waterkwaliteit minder goed dan komen er bijv. bloedzuigers en waterpissebedden in voor.

Ook wordt onderzoek gedaan naar bacterieën en kiezelwieren, vegetaties en vissen.

Watervervuiling: waar kan die vandaan komen?

Kan bijvoorbeeld via de eigen waterzuivering, als er giftige stoffen in de waterlopen geloosd zijn, maar kan ook via rioolstelsel en landbouw.

Wat hebben we vandaag o.a. gezien: Rapunzelklokje (*Campanula Rapunculus*): Dit is een middelhoge, verspreid behaarde, twee- tot meerjarige plant, die minstens een winter als rozet doorbrengt, van de voorzomer tot de herfst kan bloeien en na vruchtzetting afsterft. De wortel is vlezig en raapvormig. De vaak vrij talrijke bloemen staan in een vrij losse maar smalle, piramidevormige pluim.

Ook gezien diverse levendbarende hagedissen. Deze diertjes houden van zon en wat rotsachtige zanderige grond, zodat ze lekker kunnen opwarmen, vandaar dat ze zich aan deze kant van de beek het liefst ophouden. Maar ze komen ook op andere plaatsen voor, zelfs in de eigen tuin: maar ook hier heb ik gezien dat ze toch de zonnige en warme kant opzoeken.

De Vloedgraaf is gegraven in het stroomgebied van Geleenbeek en Rode Beek, wat loopt van beneden Heerlen via o.a. Nieuwstadt naar de Maas. Ze dient ter ontlasting van genoemde beken bij veel regenval. Een mooi voorbeeld: als het in Heerlen flink regent hebben we een uur later hoog water in de Vloedgraaf bij Nieuwstadt.

We krijgen een grote kaart te zien met daarop ingetekend de Ecologische Hoofdstuctuur Natuur Limburg welk project in 2018 klaar zou moeten zijn. Fase 1 en 2 Herinrichting Vloedgraaf, waamee ca 1990 is begonnen maakt hier deel van uit. De beek is in dit deel niet vrij-meanderend, omdat men er toendertijd van uit ging dat dat te grote problemen zou kunnen opleveren.

Op deze kaart staan o.a. Het Grens-Maas project, Meinweg, IJzeren bos, Schinveldse bos, Ecologische verbindingzone op smalste stuk van Limburg (t.b.v. migratie van allerlei organismen).

Sinds kort staat op voorgaande project de rem in verband met de economische crisis.

Fase 3, achter spoorlijn is ca 70 meter breed met een vrij-meanderende beek.

Tot januari 2010 was het formeel zo dat niemand toegang had tot de onderhoudspaden langs de beek, maar er werd geen toezicht op de naleving hiervan uitgeoefend.

De nota Legaal Recreatief Medegebruik: in een aantal gevallen wordt "zachte" recreatie toegestaan op bepaalde gebieden. (dus niet b.v. motorrijden).

Geprobeerd wordt het maatschappelijk belang wandelaars – dieren – planten te combineren en in goede banen te leiden. Het Waterschap heeft nu de noordkant afgesloten voor de wandelaars etc en deze kant bestemd voor flora en fauna.

De noordkant is eigenlijk de warme kant met de meeste zon die nu als migratiezone voor flora en fauna kan plaatsvinden. Hagedissen, vlinders en bijv. sprinkhanen (voer voor de hagedissen) voelen zich hier het meest op hun gemak.

Een volgende vraag van een van de deelnemers: Er wordt al jarenlang gewandeld langs de noordkant, toch zitten er hier veel dieren en planten, hoe kan dat: hier wordt eigenlijk geen goed antwoord gekregen.

Waar leg je de grens, er zijn ook gebieden langs beken helemaal afgesloten i.v.m. privacy, tuinen die er langs liggen en boeren die last zouden kunnen krijgen van wandelaars die bijv. rommel achter laten.

Nog een vraag: waarom kan de wandelaar niet samenleven met de dieren aan de noordkant van de beek. Het antwoord is dat er gekozen is om een kant van de beek te reserveren voor de dieren/ecologisch belang en de andere kant van de beek voor het recreatieve belang.

Maar vandaag wordt hierover geen beslissing genomen, dit wordt naderhand door het bestuur van het Waterschap gedaan.

“IN HET ZONNETJE”

Landschapsvereniging “de Kringloop” bestaat al een hele tijd, en we groeien nog steeds.

Ook dit jaar willen we een aantal van onze leden, in het zonnetje zetten. Ze zijn allemaal in 1981 lid geworden en dus al 30 jaar lid van onze vereniging.

We zijn heel blij met zoveel trouwe leden.

De jubilarissen van 1981 - 2011 zijn:

Dhr. L.J. Raemaekers	Maasbracht
Mevr. E. Slabbers	Linne
Dhr. J. Littmann	Landgraaf
Mevr. G. Daamen – Janissen	Herten
Dhr. P. van Montfort	Linne
Dhr. A. Broen	Linne
Mevr. E. Henrichs	Echt

Een DANK JE WEL voor jullie trouw lidmaatschap en we hopen dat U allen nog lang zult genieten van onze activiteiten.

Het bestuur

HET CARBOON. EEN IMPRESSIE

door Marianne Vos-Jaspers

Daar waar binnenkort een pretpark moet komen, ligt nu nog een stukje voormalige steenkoolwinning aan de oppervlakte. En daarmee een stukje geschiedenis uit het Carboon, ca. 299 tot 360 miljoen jaren geleden. Gewapend met emmer, hamer en beitel, ging ik hoopvol op zoek naar bewijzen uit dat tijdperk. Dit is een impressie van mijn eerste bezoek.

Het terrein is te vergelijken met een maanlandschap. Hoewel we daarvoor onze fantasie moeten porren omdat we zulks nog nooit in werkelijkheid aanschouwd hebben.

Het is een groot terrein met zwarte heuvels van steenkoolbrokkeschijven-klonters. Daar tussendoor slingeren zich brede paden, gemaakt door groot vervoersmaterieel.

De auto kun je kwijt op een korte strook naar de poort, waarop door middel van een bord gewaarschuwd wordt dat het achterliggende terrein LevensGeVaarLijk is.

De poort zit degelijk op slot, maar geen nood. De eerste steenkoolheuvel leunt tegen de rechterzijde van de poort en vorige bezoekers zijn zo vriendelijk geweest om een smal toegangspaadje te trampelen.

Enmaal op het terrein geef je de ogen goed de kost op de vierkante decimeter. Zit er een afdruk in die of die brok steenkool? Blaadje, stengeltje, stukje boomschors misschien?

Sommige steenkoolschijven hebben een broze leisteestructuur waardoor ze bij aanraking verbrokkelen tot gruis.

Maar dan vind je iets. De afdruk van een blad, geplet, uiterst gedetailleerd, miljoenen jaren lang volkomen gaaf bewaard voor jou. En daar sta je dan. Met een fragment voltooid verleden tijd in handen. De sensatie dat een plant van die ouderdom tot leven lijkt te komen. Uit een tijdperk, onvoorstelbaar lang geleden, met een landschap dat je

voorstellingsvermogen ver te boven gaat ondanks dat je al je fantasiecellen in werking stelt. Om de hoogte van een Wolfsklauwachtige boom van destijds optisch te meten zoeken je ogen een ijkpunt, een steunpunt. Tevergeefs, want het is niet alleen die hoogte.

De enorme takken, het bladerdak, de structuur van de schors, de moerassige grond waarin zijn wortels klauwen, de vreemde onbekende geuren en insectengeluiden. Een zompige blubberende poel, aan de rand waarvan een reptiel loert op prooi. Metershoge zaadvarens, waartussen spinachtigen en reusachtige duizendpoten hun weg zoeken. Libellen met een spanwijdte van 60-70 centimeter zoeven tussen het groen.

Stonden wij, mensen van heden, tussen die enorme bomen en varens.....Ach toch!

We zouden vertrapt worden door zo'n duizendpoot, als hapje dienen voor een hongerig amfibie of reptiel.

Die één-seconde-reis terug in de tijd.

Het besef dat de mensheid nietiger is dan reeds gedacht krijgt op zo'n bijzondere plek een duizelingwekkende dimensie.

En daar sta je dan. Met je emmertje en je hamertje...

Als een vluchtige gedachte in De Tijd. En zelfs dát niet eens.

Daar sta je dan; op een stukje planeetgeheugen.

DECEMBER 2010, WINTERSTILTE

door Marianne Vos-Jaspers

Winter. Sluipend zacht, als op witte pootjes, heeft ze haar intrede gedaan, geluiden bedekkend met een laag witsel. Alle leven lijkt te zijn verjaagd door haar komst.

Bomen hebben blad afgeworpen en staan roerloos met ingehouden sapstroom te wachten.

Libellen zijn dood, zo ook vrijwel alle vlinders. Een enkele soort is in winterslaap.

Andere insecten hebben zich in de bodem verborgen. Padden idem.

Verscheidene vogels zijn op de vleugels gegaan, richting warmte.

Paddenstoelen hebben hun sporen nagelaten voordat ze bevroren.

Veel spinnen leven voorlopig binnenshuis in verwarmde kieren en spleten. Slechts zo nu en dan wandelt er een traag over plafond of behang.

Planten hebben zich teruggetrokken in de aarde, slordig een enkele dorre

stengel achterlatend.

Ook van vleermuizen is 's winters geen actie te verwachten. Geen insecten, geen warme zomeravonden? Tijd om maandenlang in winterslaap te gaan.

Je loopt door vertrouwde landschappen waarvan nog slechts de vormen herkenbaar zijn.

Waar zijn ze allemaal? De kriebelbeestjes, de fladderende, de steekgrage, de vluchtende, de krioelende?

Waar zijn de kleuren gebleven? Het blauw, geel, paars, groen, purper?

Verstopt onder sneeuw, bevroren in ijs, opgelost in het niets.

Daar loop je dan... De ziel onder de arm, de camera werkloos in de hand, het hoofd vol heimwee naar Lente, naar levendigheid.

Dan hoor je de vogels.

Groenlingen, Roodborstjes, Pimpelmezen en Koolmezen scharrelen zich de winter door.

Vrolijke kleurige Putters. Brutale zwarte kraaien. Kibbelende eenden in een ijswak, het recht van de sterkste metend, indruk op de vrouwtjes makend. Luchtzeilende meeuwen.

Een zwanenechtpaar in synchroonvlucht.

En ganzen. Veel ganzen. Die iedere morgen luid gakkend vanuit het

westen waar de Maasplassen zijn, in V-formatie richting oost vliegen.

Daar waar de weilanden zijn. En in de avondschemering weer retour naar het veilige water.

Ze brengen allemaal gezang en bedrijvigheid om de tijd op te vrolijken tussen vertraagde wintermaanden en voorjaar.

Ik noem ze Troostvogels.

